

Könyvtári évszázad Hódmezővásárhelyen

Ha az „információs sztrádán száguldozók” hajlandók egy kicsit visszavenni az eszeveszett tempóból, egészen biztos, hogy nem fogják megbánni, hiszen Kőszegfalvi Ferenc „idegenvezető” kalauzolásával izgalmas időutazás részesei lehetnek, visszatekinthetnek Hódmezővásárhely – 1880 és 1972 közötti – *Könyvtári évszázadára*. A múltba tekintő, történelmi korok hangulatát hitelesen megidéző könyvtártörténetben a Hódmezővásárhelyi Németh László Városi Könyvtár közel száz esztendejének eleven színekkel megérezkített históriája kel életre. Az olvasó a dokumentumok és a fekete-fehér fotók tükrében is megpillanthatja azoknak a korabeli könyvtárosoknak, a könyvtárügyet támogató lelkes „kívülállóknak” az arcát, akik hittel és szeretettel, elhivatottsággal és a kultúra iránti rendíthetetlen elkötelezettséggel végezték napi feladataikat, építették, gazdagították szűkebb pátriájuk szellemi életét. Az olvasó tehát nem „száraz és szikár” adtaközlést talál a kötetben, mert a statisztikák számai és a kronológia adatai is mind „lélekkel” töltődnek fel.

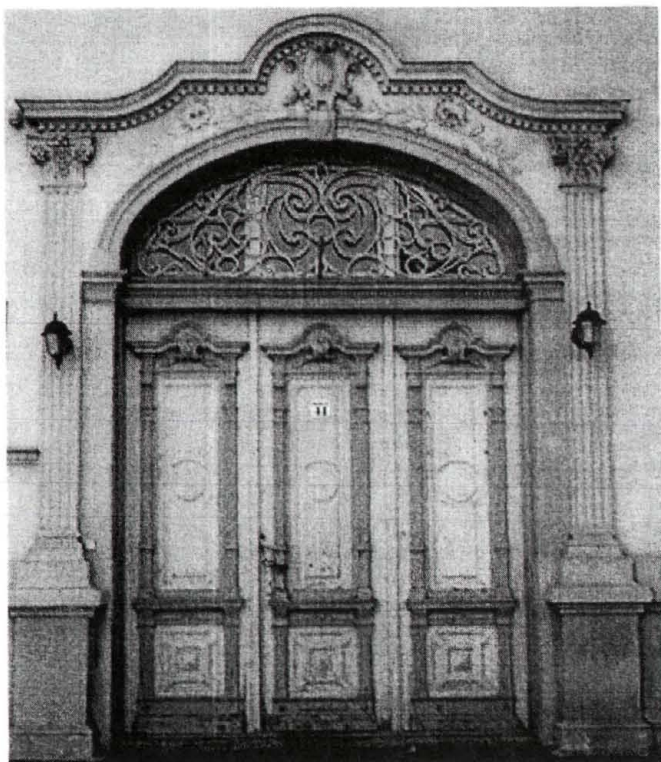
A szerző élvezetes stílusban, már-már szépirodalmi ihletettséggel mutatja be az olvasónak a tárgyalt időszak történelmét, kultúrtörténetét. A rövid bevezetőben a város török hódoltság idejéig visszanyúló krónikáját adja. A történelmi képsorokból megtudható, hogy Vásárhely Hunyadi Jánostól kapta mezővárosi kiváltságát, amelyet a török hódoltság idején is sikerült megőriznie: annak ellenére, hogy a XVI–XVII. században a terület folyamatosan megsarcolták, a város és környéke nem néptelenedett el. A XVIII. században az itt élő parasztok ún. tanyás gazdálkodást folytattak, és „e sajátos gazdálkodási rendszer az első világháborúig terjedő időszakra, mintegy kétszáz évre biztosította a színmagyar, kálvinista, ellenzéki város általános fejlődését”. Ennek a fejlődésnek köszönhető, hogy a XX. század elejére megnőtt a város lélekszáma, a századforduló idején megkezdett építkezésekkel pedig a mai Hódmezővásárhely városképeznek lényegét alakították ki az építésszek. A városháza, a gimnázium, a közkórház és még számos nevezetes, ma is álló épület készült el a XX. század hajnalára, és ebben az időben alapították meg a múzeumot, és nyitották meg a városi könyvtárat is. Sajnos azonban ennek az örvendetes folyamatnak hamar vége szakadt. A polgárosodási folyamathoz ugyanis semmilyen feltétel nem volt adott: a 25 holddal rendelkező, törpebirtokos és földnélküli lakosság körében egyre nagyobb lett a nyomor, a gazdasági és társadalmi feltételek pedig nem kedveztek a kultúra fölvirágzásának sem. Így azután az arra szomjazóknak enyhét adva, csupán „búvópatakként csörgedezhetett a városban a korabeli kultúra”. Különös sors jutott ebben a komor tablóban a városi könyvtárnak is. Az 1880-ban alapított közkönyvtár 1907-ig ugyanis csak papíron létezett, és közel egy emberöltőnek kellett eltelni ahhoz, hogy a könyvtáralapítás nemes szándéka végre kézzelfoghatóvá váljék. 1906-ban Szalay Józse-

fet (1870–1937), a könyvszerető rendőrkapitányt bízták meg a könyvtár megnyitására előkészítésével, ő pedig kidolgozta a használati és működési szabályzatot, rendezte az állományt, és így a könyvtár 1907. május 12-én megnyithatta kapuit első olvasói előtt. Számos érdekességet tudhat meg az érdeklődő a XX. század elejének könyvtári életéről, az itt dolgozók (Székely János [1882–1945] volt az intézmény első könyvtárosa) feladatairól, az olvasói forgalomról, amely évről évre öröndetesen növekedett. Fontos esemény volt 1911-ben az első könyvtári katalógus megjelentetése, amelyben egyszerű szakrendbe sorolva, hét csoportba osztva olvashatták az érdeklődők – a beszerzőknek köszönhetően – a meglehetősen jó színvonalú állomány könyvészeti adatait. Ez idő tájt a Múzeumok és Könyvtárak Országos Főfelügyelőségének megbízottjai rendszeresen látogatták a könyvtárat, hogy tanácsaikkal segítsék az intézmény munkáját. (Érdekesség, hogy 1920-ban Móra Ferenc volt a főfelügyelőség megbízottja.) Az első világháború megakasztotta a könyvtár további fejlődését, a háború után pedig az intézmény sorsa, jogállása is kérdésessé vált. 1938-ra következett be némi változás, amikor a város polgármestere Varga Józsefet bízta meg a könyvtári és múzeumi anyagok gondozásával. A második világháború után az évekig „lefojtott energiák” fölszabadulásával általánossá vált a szellemi pezsgés a városban. A könyvtár állományának gyarapodása 1949-től 1952-ig ugrásszerűen nőtt, ám pontos adatok az állományról még 1956-ban sem álltak rendelkezésre. A könyvtár ekkoriban már szakirányú végzettséggel (az első alapfokú könyvtáros tanfolyamot 1963-ban rendezték Vásárhelyen) rendelkező dolgozókat keresett munkatársaknak, a könyvtárvezetői pozíció pedig 1962-től, Kirschner Márton kinevezése után jó időre stabilizálódott, az intézmény állapota azonban ennek ellenére is meglehetősen ellentétes vonásokból álló képet mutatott. „Könyvtárunk a [vele szemben támasztott] követelményeknek jelenlegi adottságai mellett nem tud kielégítően megfelelni” – olvasható Kirschner Márton 1971 szeptemberében született beadványában, amelyet a megyei és városi tanácsnak címzett. A levél folytatásában leszögezi: „A jelenlegi elhelyezés nem tartható fenn huzamosabb ideig sem a terület nagysága, sem a könyvvállomány állagmegóvása, sem a munkahely- és szociális ellátottság szempontjából”. A könyvtár ilyen körülmények között és ilyen állapotban érte meg az átszervezést és a Szegedre való átköltöztetést 1972-ben. Az intézmény életében ezzel a döntéssel véget ért egy korszak. A könyvtár elsősorban áldozatkész dolgozóinak, munkatársai máig példaértékű tevékenységének köszönhető, hogy a nehéz körülmények ellenére is nagyon sokat tudott tenni Vásárhely szellemi életének föllizításáért. Érdemes elgondolkodni a gazdag történeti tabló szereplőinek életén, hiszen az ő erőfeszítéseik máig hatnak, bár a technikai fejlődés okán hatalmas változás részesei lehetünk valamennyien, az azonban elvitathatatlan, hogy ha a gépeket irányító „személyzet” lélektelenül végzi munkáját, akkor csupán a hideg valóság színterévé válhat a könyvtár, ám ha nemcsak ésszel, de lélekkel, elhivatottsággal telítődik a szolgálat, akkor még a XXI. században is megtartó erő lehet a kultúra minden csarnoka.

(Kőszegfalvi Ferenc: Könyvtári évszázad. Hódmezővásárhely 1880–1972. Németh László Városi Könyvtár, Hódmezővásárhely, 2003. 96 p.)

Bartók Györgyi

Kőszegfalvi Ferenc
Könyvtári évszázad
Hódmezővásárhely
1880 - 1972

3K
3K 3K 3K
3K 3K